

МОВНИЙ АСПЕКТ НАСКРІЗНОЇ ЗМІСТОВОЇ ЛІНІЇ "ЗДОРОВ'Я І БЕЗПЕКА"

Хом'як Іван Миколайович

*доктор педагогічних наук, професор, Національний університет
"Острозька академія" i.m.khomiak@gmail.com*

Наскрізні змістові лінії є засобом інтегрування навчального змісту, корелюються з окремими ключовими компетентностями, сприяють формуванню ціннісних і світоглядних орієнтацій школяра, що визначають його поведінку в різних життєвих ситуаціях. У нині чинних програмах з української мови для загальноосвітніх навчальних закладів виокремлено такі наскрізні лінії: 1) здоров'я і безпека, 2) громадянська відповідальність, 3) екологічна безпека і сталий розвиток, 4) підприємливість і фінансова грамотність.

Наскрізна лінія "Здоров'я і безпека" сприяє реалізації здоров'язбережувальної ключової компетентности, спрямована на формування учня як духовно, емоційно, соціально й фізично повноцінного громадянина, який дотримується здорового способу життя, а також активно долучається до облаштування безпечного для життя й діяльності навколишнього середовища. Включає в себе: взаємозв'язок мовної практики і здоров'я людини; мову й безпеку країни; повагу до себе та свого здоров'я; вплив продуктів харчування на здоров'я людини; небезпечні вчинки та їх наслідки; заборону й несприйняття насилля, мародерства, обману, святотатства і т. ін. *Мета* нашої доповіді полягає в мотивуванні важливості дотримання культури мовлення в аспекті безпечної життєдіяльності.

У своїх дослідженнях В. В. Березуцький, С. П. Гвоздій, О. І. Запорожець, Т. Г. Кириченко О. В. Кобилянський, О. П. М'ягченко, Т. В. Ткаченко та ін., серед яких і доповідач, наголошують на тому, що сьогодні людині загрожує значно більше небезпек, ніж у попередні роки. Проблема *безпеки* – складна, комплексна, становить сферу інтересів різних галузей науки, зокрема й педагогіки. Людина, як біосоціальна істота, з'явилася на світ із потенційними якостями безпечно існування, у процесі соціалізації знаходить середовище, яке містить різні варіанти безпечної і

небезпечної життєдіяльності залежно від ідеології суспільства, його цінностей і рівня розвитку.

Під здоров'язберезувальною технологією навчання української мови розуміємо поетапне формування в учнів особистісних якостей, які сприяють становленню уявлень про цінність нормативного мовлення й мовленнєвого етикету, виробленню комунікативної компетентности, утвердженню мотивації культурномовного спілкування в будь-яких життєвих ситуаціях, підвищенню відповідальности за збереження й розвиток рідної мови – державної мови України.

Основний еволюційний принцип – вивищення людини над собою – здійснюється, на тверде переконання Л. І. Мацько, переважною мірою саме завдяки рідній мові як носієві духовних начал людськості, як вербальній можливості усвідомлення людиною своєї вищости у природному світі; "недбале мовлення, брутальні лайки, примітивний і бідний словник, незграбні, обірвані синтаксичні конструкції, надмірні інтер'єктиви, невиразна дикція засвідчують душевну ущербність мовця, понижують не тільки естетичне враження, а й духовний вплив від такого спілкування" [1, с. 21].

Як відомо, ідеологія життєтворення в нас, українців, – це культ батька, матері і свого роду. Діти шанобливо зверталися на "Ви" до батьків, усіх старших родичів, знайомих. З покоління в покоління передавалося знання української мови дітям і глибоко поважалося. У таких умовах нецензурщину не вживали, бо більшість українців володіли величезним запасом слів, прислів'їв і приказок, гумористичних зворотів, якими висміювали й знеславлювали любителів крутих словечок. Важко стверджувати, що всі українці були шляхетними й не вживали міцних висловів, однак словесні покручі не набували поширення.

Як свідчить аналіз літератури, дія брудних слів рівносильна радіаційному опроміненню, у зв'язку з чим в організмі людини відбуваються незворотні процеси, що зумовлюють різні хвороби. Це ж стосується й поганих думок, які теж згубно впливають на генетичний код людини, стають бідою нащадків, бо наші гени "чують" і адекватно реагують. Лайка – це вияв вербальної агресії, симптом внутрішньої кризи, розладу психіки, емоційного

неблагополуччя. Вражаючими стали результати спостережень українського психолога Л.О. Шкловцової: у лайливих батьків народжуються діти з фізичними вадами.

Учені на чолі з І. Б. Білявським дійшли висновку, що люди, які вживають матюкливі слова, живуть набагато менше, ніж ті, хто не вдається до них. У їхніх клітинах швидко настають вікові зміни, пов'язані з розвитком таких хвороб, як: інсульт, інфаркт міокарда, пухлинні захворювання різноманітної локалізації. Психотехніки підтвердили думку біологів: ті, хто вживає нецензурні слова, на 13-15 років швидше старіють, на їхніх рідних і близьких сиплюється негаразди.

Отже, школярі повинні осягнути основні функції безпеки життєдіяльності людини, сформувані свідоме ставлення до свого здоров'я як найвищої цінності, навчитися помічати позитивні й негативні зміни в стані власного здоров'я і здоров'я навколишніх, що значною мірою залежить від рівня мовленнєвої культури кожного з нас.

Список використаних джерел

1. Мацько Л. Українська мова в освітньому просторі: навч. посібник. Київ: Вид-во НПУ імені М.П.Драгоманова, 2009. 607 с.
2. Методичні рекомендації щодо викладання української мови і літератури у 2020/2021 навчальному році. *Дивослово*. 2020. №7-8. С.2-9.
3. М'ягченко О. П. Безпека життєдіяльності людини та суспільства: навч. посібник. Київ: Центр учбової літератури, 2010. 384 с.
4. Словник-довідник з української лінгводидактики: навч. пос. / кол. авторів за ред. М. І. Пентиліук. Київ: Ленвіт, 2015. 320 с.
5. 3w.ldufk.edu.ua/files/kafedry/zdorov_lyudyny.